

De Dutch Approach

Leven met onzekerheid

Nederlandse ontwerpers en ingenieurs werken samen aan de heropbouw van de regio New York na de verwoestende orkaan Sandy. Van deze aanpak kunnen we ook in eigen land veel leren.

door Henk Ovink

Ik ben nu anderhalf jaar weg uit Nederland en werk voor de Amerikaanse regering aan de wederopbouw van de New Yorkse regio na de verwoestende werking van orkaan Sandy, eind 2012. Iedere keer wanneer ik daar vertel waar ik vandaan kom, vertellen de Amerikanen mij mijn geschiedenis. Ze vertellen over de polders en het lage land onder de zeespiegel. Over onze dijken en de storm van 1953. Over onze eeuwenlange traditie van regionale samenwerking en de grote betekenis van water voor onze sterke positie in de wereldeconomie. Ze vertellen hoe wij Nederland hebben gemaakt, gepland en ontworpen. Een mooi verhaal, en het klopt.

Nederland waterland is groot geworden door de planning en het ontwerp van onze steden op de knooppunten van waterwegen. Nog steeds is Nederland in Europa marktleider in de binnenvaart en hebben we de best beschermde delta ter wereld. En we blijven investeren beneden de zeespiegel. Want met de veranderingen in het klimaat, de stijgende zeespiegel, de stormen op de Noordzee en de overstromingen in Duitsland en Frankrijk, weten we dat we met de huidige bescherming de 22ste eeuw niet halen. Water, planning en ontwerp zouden niet weg te denken moeten zijn uit de politiek en het debat; het zou een prioriteit moeten zijn voor de toekomst. We zijn volledig afhankelijk van een goede waterhuishouding en schoon drinkwater.

We anticiperen op de toekomst en innoveren door de inzet van onze topsectoren water en creatieve industrie. Overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven werken hierbij nauw samen, hier en in het buitenland. Kenmerkend voor deze Dutch Approach is het creëren van allianties om in samenwerking complexe veranderingen tot stand te brengen. Onderscheidend publiek opdrachtgeverschap is daarbij onmisbaar, om 'ontwerpend onderzoek' om te zetten

in concrete fysieke resultaten en zo werkelijke hervorming te realiseren.

Deze Dutch Approach heeft de afgelopen jaren een nieuwe impuls gekregen door de inzet van ontwerpend onderzoek op regionale schaal. Dat gebeurde onder meer in het Atelier Zuidvleugel, bij de *Structuurvisie Randstad 2040*, het Nederlandse bid voor de Olympische Spelen van 2028, en twee nieuwe architectuurnota's – *Een cultuur van ontwerpen* (2008) en de *Actieagenda architectuur en ruimtelijk ontwerp* (2012) –, bij de leerstoel ontwerp & politiek van de faculteit bouwkunde van de TU Delft, in de ontwerp ateliers van het Deltaprogramma, bij de door O10 Publishers gepubliceerde boekenreeks *Ontwerp en politiek* en in Atelier Making Projects van de Nederlandse rijksoverheid, dat ontwikkeld werd tijdens en met de vijfde Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam: *Making City*.

Orkaan Sandy, die in oktober 2012 over de noordoostkust van de VS raasde, liet in de regio New York een spoor van vernieling en een schade van ruim zeventig miljard dollar achter. Sandy liet ook zien dat de sociaal kwetsbaren vaak op de meest risicovolle locaties leven. De storm versterkte het beeld van een verdeelde regio. Na Sandy was de roep om actie groot. Er moest zo snel mogelijk geld naar mensen en bedrijven om hen in staat te stellen de regio bottom-up te herbouwen.

Het lukte nog net om de wederopbouwsubsidies te koppelen aan een iets hogere norm voor het niveau van overstromingsrisico's, maar dat was het dan ook. Er was geen regionale coördinatie, geen zicht op nieuwe standaarden, geen langetermijnperspectief. De vraag was: hoe waarborg je de lange termijn bij die 'doe-mentaliteit', waarin het recht van het individu en de kracht van de gemeenschap continu worden versterkt door de jaarlijkse en tweejaarlijkse cycli van verkiezingen? Hoe zorg je dat er samenhangende plannen worden gemaakt voor een duurzame, veerkrachtige wederopbouw, projecten gebaseerd op de kennis en ambities van overmorgen? Hoe kon ontwerp worden ingezet om mensen te verbinden, om de risico's en kansen tastbaar te maken op het niveau van de eigen straat en buurt, om inzicht te krijgen in de impact van de toekomstige klimaatverandering, sociale ongelijkheid en economische instabiliteit?

Zo ontstond Rebuild by Design (rebuildbydesign.org), een uniek proces van het verbinden van ontwerp- en ingenieurstaal met het talent van de regio: bewoners, bestuurders, ondernemers, wetenschappers en *community*-leiders. Eén regionaal ontwerpend onderzoeksproces met meer dan tweehonderd professionals, samenwerkend in tien teams. Er werden analyses gemaakt van de regionale kwetsbaarheden en afhankelijkheden, maar ook van kansrijke locaties voor vernieuwing en kwaliteitsverbetering.

MIT CAU + ZUS + URBANISTEN MET DELTARES; 758; EN VOLKER INFRADESIGN

ken de integrale strategie *Resist, Delay, Store, Discharge*. Een robuust pakket maatregelen – voor vergroening, het riolsysteem en het toevoegen van waterberging in de publieke ruimte – maakt Hoboken weer een veilige en aantrekkelijke stad. BIG, One Architecture en Arcadis bedachten, vanuit de premisse dat Manhattan beschermd moet worden, op papier één grote infrastructurele ingreep in de vorm van een waterbeschermingsmaatregel voor de zuidelijke helft van Manhattan, maar dan plek voor plek, buurt voor buurt ontwikkeld, ingepast, ontworpen en uitgevoerd. Een ontwerpaanpak die de innovaties van waterbescherming en ingenieurskunde koppelt aan een community-aanpak, waarbij ontwerpen door en met de buurtbewoners en belanghebbenden zijn ontwikkeld.

MIT, ZUS en de Urbanisten deden een voorstel voor de transformatie van de Meadowlands in de New Meadowlands. Dit deel van New Jersey

Artist impression van The New Meadowlands bij New Jersey, een van de winnende projecten van Rebuild by Design. Integrale aanpak van transport, ecologie en waterhuishouding

wordt wel eens het putje genoemd, de maffia heeft er haar lijken begraven en vervuiling en de opslag van chemicaliën bepalen het beeld. Het gebied is sociaal en fysiek kwetsbaar. En daar ligt juist ook de kans. MIT bedacht een ecologische waterbuffer die het water kan opvangen bij de meeste overstromingen, waarbij de natuur ook recreatiegebied is en waar de nieuwe dijk tegelijk de basis is voor een *bus rapid transit*-systeem

om de dorpen met elkaar te verbinden.

Aan de kust van Long Island zijn de North Eastern-stormen beruch. Ze stuwen het water op naar de baaien achter de eilanden; hier heb je geen Sandy nodig voor een echte overstroming. Nu heeft Long Island – en niet alleen deze kust – een veelheid aan haaks op de kust staande rivieren die vaak in stedelijk gebied volledig zijn verwaarloosd, verstedend of verdwenen. De bergingscapaciteit en de ecologische waarde zijn nihil en de kwaliteit die dit netwerk van stromen kan geven aan de steden en dorpen is verdwenen. Interboro koppelt het terugwinnen van de Mill River aan het vergroten van de bergingscapaciteit met een veiligheidssysteem van dammen en sluisjes, waardoor de rivier zelfs met een volgende Sandy dit deel van Long Island veilig houdt. Tegelijk wordt de rivier ingezet om een deel van het water, dat met de Bay Park-waterzuiveringsinstallatie anders de baai wordt ingepompt, bovenstrooms weer het watersysteem in te brengen voor een natuurlijk proces van zuivering. Kwaliteit van ecologie, stad en de veiligheid van de regio gaan hand in hand.

Rebuild by Design laat zien dat onze Dutch Approach van ontwerpen, innoveren en investeren werkelijk toegevoegde waarde heeft. De complexiteit van de wereldwijde verstedelijkings- en wateropgave is een enorme kans voor Nederland. Met de gebundelde kracht van overheid, bedrijfsleven, kenniswereld en de creatieve

sector kunnen we onze leidende positie consolideren en uitbouwen. Het is mijn overtuiging dat we in Nederland de aanpak die we in Amerika hebben gekozen moeten benutten voor onze eigen nieuwe iconen en perspectieven. Om onze delta veilig en competitief te houden, maar ook om deze cultureel en kwalitatief te versterken.

En het moment is ernaar. De Omgevingswet is naar de Tweede Kamer, waarmee Nederland niet alleen laat zien dat het in staat is om innovatie en realisatie te koppelen aan beleid en wetgeving, maar ook dat de veranderende overheid midden in de actualiteit durft te staan. Energie en water gaan hand in hand, daar kunnen we op veel plekken in Nederland ruimte voor maken en innovatie in stimuleren. Energietransitie vraagt om regionale, provinciale en soms zelfs lokale in- en aanpassing. Als het ontwerp voorop staat, is niet alleen het resultaat onderscheidend, maar ook het proces om het te realiseren.

Met de alliantie die de rijksoverheid sloot met de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam bouwen we door aan het onderzoeksprogramma dat we ooit 'stad maken' noemden maar dat uiteindelijk gaat over hoe je met ontwerp, coalities en concrete opgaven inspirerende voorbeeldprojecten realiseert. De samenwerking rond de biënnale laat zien dat er op de overlap van overheid, bedrijfsleven, gemeenschappen, kenniswereld, ontwerpers en culturele instellingen een (tijdelijke) vrije ruimte ingezet kan worden die leidt tot nieuwe inzichten én echte resultaten, tot projecten én processen van noodzakelijke verandering. Mensen en organisaties die leren en testen, en die zo het verschil maken, *by design*.

Sterke coalities werken samen aan de vernieuwing en versterking van onze steden en aan bijzondere projecten als Leeuwarden Culturele Hoofdstad in 2018, de Floriade in Almere in 2022, de World Expo in Rotterdam in 2025, 750 jaar Amsterdam, Energielanden in Zuid-Holland, Groningen en Flevoland, de uitvoering van het Deltaprogramma over het hele land, het Nieuwe Ruimte voor de Rivier-programma, een vernieuwde Afsluitdijk – het is te veel om op te noemen. Nederland is niet af, Nederland wordt ook niet aangeharkt, Nederland is volop in ontwikkeling. Met sterke coalities van partijen die onderkennen dat onze Dutch Approach het verschil maakt. Dat vraagt om 'inclusief' leiderschap, vernieuwd publiek-privaat opdrachtgeverschap, waarbij samenwerken centraal staat.

In de Dutch Approach is ontwerp onderscheidend. Onderscheidend in hoe het het proces stuurt en helpt ontwikkelen, adaptief, flexibel, inclusief. Ontwerp is innovatief, gedreven vanuit de toekomst, met feiten, data en scenario's. Op elke schaal verbindend gemaakt, van bewoner tot bestuurder, ondernemer tot onderzoeker. Ontwerp verbindt het verleden met de toekomst voor een scherp perspectief op vandaag. ◆

Henk Ovink werkt voor het Amerikaanse ministerie van Woningbouw en Stedelijke Ontwikkeling en voor de Nederlandse rijksoverheid

Rebuild by Design leverde dankzij de sterke coalities van ontwerpers en lokale stakeholders tien innovatieve regionale strategieën op, waaraan concrete, direct uitvoerbare projecten werden gekoppeld. Het was geen plan, maar een proces van cultuurverandering. In de teams werd cross-sectoraal samengewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw, in alle opzichten duurzaam en maatschappelijk gedragen wederopbouwproces. Rebuild by Design, geïnitieerd door de Presidential Hurricane Sandy Rebuilding Task Force, was zelf ook een bijzondere coalitie van overheden, onderzoeks- en cultuurinstellingen, gefinancierd door zes financiers, waaronder de Rockefeller Foundation en de JPB Foundation. Zo werd Rebuild by Design meer een beweging dan een project.

De Dutch Approach slaat aan in de VS: niet voor niets zitten in zes van de tien teams Nederlandse ontwerpers, ingenieurs en wetenschappers. En van de zes winnaars hebben er vier een Nederlandse vertegenwoordiging. Zo maakten OMA en Royal HaskoningDHV voor Hobo-

Kenmerkend voor de Dutch Approach is het creëren van allianties